Helsingin käräjäoikeus **12.11.2021**

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lausunto

Asia: Käräjäoikeuden lausunto hallituksen esityksestä HE 172/2021 vp eduskunnalle laiksi avioliittolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä

Käräjäoikeus pitää esityksen tavoitteita ja keskeisiä ehdotuksia tärkeinä. Ehdotuksen vaikutukset on arvioitu asianmukaisesti.

1. Pakottamalla solmitun avioliiton purkaminen kumoamalla

1.1 Avioliittoon pakottamisesta kuluneen ajan merkitys

Lakiesityksestä on poistettu esitysluonnoksessa ehdotettu määräaika avioliiton kumoamista koskevan hakemuksen tekemiselle. Käräjäoikeus katsoo, että osapuolten oikeusturva ei välttämättä edellytä avioliiton kumoamista avioeron vaihtoehtona kaikissa tilanteissa, joissa aviopuolisoiden yhteinen perhe-elämä on kestänyt huomattavan pitkään aviopuolisoiden yhteisymmärryksessä, esimerkiksi yli viiden vuoden ajan. Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että ajan kulumiselle tulisi antaa merkitystä kumoamisasian arvioinnissa tällaisissa olosuhteissa.

1.2 Kumoamismenettelyn käsittelystä ja oikeusavusta valtiolle aiheutuva lisäkustannus

Avioliiton kumoamismenettelystä seuraa yleisille tuomioistuimille uudenlaisia hakemusasioita. Ehdotettu kumoamismenettely on avioerolle vaihtoehtoinen avioliiton purkamismenettely, jonka yhteydessä asianosaisten on mahdollista esittää avioeron yhteydessä esitettävien liitännäisvaatimusten kaltaisia liitännäisvaatimuksia ja tuomioistuimen antaa näitä vaatimuksia koskevia väliaikaismääräyksiä. Esityksen mukaan tuomioistuimella olisi lisäksi velvollisuus ottaa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia omasta aloitteesta esille myös kumoamista koskevassa asiassa.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun mukainen kumoamista koskeva asia on erittäin todennäköisesti avioeroasiaa laajempi, ja lähtökohtaisesti se edellyttää käsittelyä suullisessa menettelyssä tuomioistuimessa. Jos kumoamista koskevaan asiaan liittyy myös liitännäisvaatimuksia tai lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia taikka väliaikaismääräysasia, kumoamisasian käsittely vastaa käräjäoikeuden käsityksen mukaan riita-asian käsittelyjärjestyksessä käsiteltävää lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa hakemusasiaa. Tähän nähden käräjäoikeus pitää todennäköisenä, että valtiolle tosiasiassa aiheutuvat lisäkustannukset ylittävät ehdotuksessa esitetyn arvion.

Siten vaikka kumoamista koskevien asioiden määrän voidaan odottaa olevan lukumääräisesti pieni, valtiolle aiheutuvien kustannusten arviota voidaan käräjäoikeuden käsityksen mukaan pitää liian pienenä.

2. Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

2.1. Aviopuolisoiden asuinpaikan merkitys avioliiton solmimisen ajankohtana

Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että tunnustamismenettelyä arvioitaessa ei tehtäisi eroa sen osalta, onko osapuolena olevien asuinpaikka Suomessa tai onko hänellä mahdollisesti muita liittymiä Suomeen avioliiton solmimisajankohtana. Hallituksen esityksessä ehdotettu siitä, että ulkomailla alaikäisenä solmittu avioliitto tunnustettaisiin Suomessa vain erityisestä syystä, jos ainakin toisella aviopuolisoista olisi avioliiton solmimishetkellä asuinpaikka Suomessa, johtaisi käräjäoikeuden käsityksen mukaan tilanteeseen, jossa alaikäisenä ulkomailla avioliiton solmineet asetettaisiin eriarvoiseen asemaan avioliiton solmimisajankohdan asuinpaikan perusteella verrattuna aviopareihin, joista ainakin toisen asuinpaikka on avioliiton solmimishetkellä Suomessa.

2.2. Alaikäisen kuulemismenettely tuomioistuimessa

Käräjäoikeus katsoo, että tunnustamisasian käsittelyssä tuomioistuimessa kuulemismenettelyä olisi suotavaa kehittää alaikäisen osapuolen henkilökohtaisella kuulemisella. Lastensuojeluviranomaisilla on sopivimmat edellytykset toteuttaa tällainen kuuleminen. Käräjäoikeus ei pidä kirjallista kuulemista riittävänä. Henkilökohtaisella kuulemisella hakijan olosuhteet ja tahdonmuodostukseen vaikuttaneet seikat tulevat selvitetyksi perusteellisesti.

Käräjäoikeudella ei ole muuta lausuttavaa.

Käräjätuomari Sanja Raunio